

आडीघाशी जनाजाटीऊ लोयाद्

नेपालाड पट्टको मोलकम अम्धीढान खाश्च
कीटाप-छ्योद्
अङ्ख्या - ६

संवैधानिक संवाद केन्द्र
CENTRE FOR CONSTITUTIONAL DIALOGUE

संवैधानिक संवाद केन्द्र

येल्च

सम्बईठानीक सम्बाड् केन्द्रा

पर्ईलो छ्यूक्च : २०६५ लेस्

मीरीक लोयाट् © सम्बईठानीक सम्बाड् केन्द्राड् पट्ट लोयाट् जोगडीस्म ले । बाहासओ राहच ठगनओ रुपाड् सम्बईठानीक सम्बाड् केन्द्राके हौटेऊ लाच डेम बेपार माजाट्च टरीकए ईसे कीटापओ भाक्को फेरी छ्यूक्के र/यावा उलठा जाट्के ह्योकले । होसे फेरी छ्यूक्च र/यावा उलठाओ काट् फ्याक् सम्बईठानीक सम्बाड् केन्द्राके याहाके परीसले ।

खीका डूम्च हट छाप्डीच

पीरीन्ट पोईन्ट पवलीसीड्, टीरीपोरेसोर, काठमाडओ ।

मीफाट् वारके यावा ईसे कीटापओ बाटी माकाड् याहाच ठगनाड् डूपमना जाट्नी

सम्बईठानीक सम्बाड् केन्द्रा

सोम आँटी, अल्फावेटा कम्पेलेक्स, मीनाम बानेसोर, काठमाडओ

टेलीफोन नं. ९७७-१-४७८५४६६ / ४७८५४८६ / ४७८५९९८

ई-मेल : info@ccd.org.np

वेबसाईट : www.ccd.org.np

आडीबाशी जनाजाटीऊ लोयाट्

६

आडीबासी जनाजाटीऊ लोयाद्	१
चीन्डीटाक्	१
मूक्कर बीचार २ मान्या	२
नेपालो आडीबासी जनाजाटी	३
पेलीस्या मन्ड्याङ्को	५
नेपालाड चहाँलैचो कानूनी हट नीटीओ साँचा	६
जीरिक	८

आडीबासी जनाजाटीऊ लोयाट्

चीन्डीटाक्

नेपालाङ् चाहॉ आडीबासी जनाजाटीऊ लोयाट् कठा राहच बीसाया अगडी ठगनाङ् राहमले र खास् जाट्म मीनाम सम्बीहान रीक्च मेहोराङ् ईसे कराङ्च छलफलो बीसाया छान्म ले । ईसे बड्डीस्च रुपाङ् राजनीटीओ मूडडा छान्म ले । नेपालो भरमीओ सङ्ख्याओ स्वारुपाङ् जातीओ ठरी ढलीङ् रुपाङ् लेमो ले । खूड् भरमीओ सङ्ख्याओ होन्च न सोमो काट् भाक् डेखीन ढलीङ् भरमीओ सङ्ख्या आडीबासी जनाजाटी लेमो ले । हर्टई ईलाङ् बाहीक्या र छेम्लाक ढूसो लोट्च ईटीहाँस ले डेहाँक ठरठराऊ जाती जोलीको बीच छ्याङ्ग गूईयाओ हट हीलचो भीननाटा ले ।

आडीबासी जनाजाटी के जीमूच पहीला लम्बरो पेलीसीया कानूनी साँचा पेलीसीया सराम् संगठनो आडीबासी जनाजाटी सम्बन्धी बाडाको सन्धी (पेलीसीया सराम संगठन, लम्बर १६९) मान्डीकके सन्सरो २० गोटा लीस मड्डे काट् (र एसीयाओ काट् मट्टई) लीस नेपाल आले । ईचे सन् २००७ ओ सेप्टेम्बराङ् होसे बाडाका सन्धीओ मनीटा जाट्म लेआ । ईटा जाट्मना नेपालाङ् सन् २००२ ईलाक आडीबासी जनाजाटी सम्बन्धी कानून र सूँहम लेमो ले । ईसे साँचाई आडीबासी जनाजाटीऊ जोली हट भरमीकोके कराङ्च लोयाट्को याहामो ले । ईसे लोयाटाङ् मेल्लओ गूमसठा, भरमीओ जीवाक् ड हीलचओ लोडाक् सम्बन्धी पछ्याको टकनीङ् टूके डाके डीन्के हट मेल्लओ चीन्डीटाक् डामूना डूके ड होचयो लोङ्कके सम्बन्धी लोयाट्को मोलमो ले । होटा जाट्मना आडीबासी जनाजाटी सम्बन्धी सयूकटा रास्ट संधीय घोसना पट्टरा- २००७ अफई लोसजई सम्म छान्च हटई ईलाङ् ढलीङ् वाट् मोलक्चीस्च ले डेनाड्रा ईसे वाड्डे जाट्च डासटावेज डेहाँङ् माहाले । ईसे डासटावेज आडीबासी जनाजाटीओ लोयाटो बीकासो वाटी मूख्या मेहोर हट वाट् जाट्के बाहास छान्मो ले ।

आडीबासी जनाजाटीऊ लोयाट् वारीआङ् छान्च बहसे गूईयाँओ ढलीङ् टह ड टपका जम्मई बरगो कराङ्च मोलक्चीसम, मेल्लओ सासन हट बल्लोओ जाटाक्चओ बीसायाङ् जम्मईकूङ् हयान टान्डीकके ढरी जाट्मो ले । ईलाङ् बहस डेच पट्ट जन्टो जाक्माकठ बोरोबार जाट्मो भरमीओ लोयाट् र लोकटन्टरो मामूली ठीटीओ कठ पट्ट खाट्च, सासनी हट पूरचो नेपालो ठपना जाट्के लछ्या समेन नेपालो आडीबासी जनाजाटीऊ छान्के ह्योक्कार कराङ्च ईसटरो स्वायट्टटाके मीनाम सम्बीहाने कूटा जाट्म सेहेच रुपाङ् पक्का पक्की याहाके परीस्ले र ही कूडीन्च साँचाकोईङ् ईचेओ फेस्च काम आलम पक्का जाट्के ह्योक्ले डेच लेमो ले ।

आडीबासी जनाजाटीऊ नीया खाट्च जरुली र जाक्माके टूमाक्के चूनाओटी सन्सरो ढलीङ् लीसकोए टाक्मो ले । आडीबासी जनाजाटीको डसाकओँ यावा अफई सडीओँ डेखीन छेम्लाक छान्मो राहमोना ले । छेलेसाङ् होसेकूङ् कराङ्च आवसटा बारे सन्सार हूपच रुपाङ् ठप चेट फोसके छान्म ले । काट् पट्टी नूहँच समेहाङ् छान्च अन्याके लेट्के माह्योक्ले डेहाङ् आस्काट्लाक होसेको टकनीङ् छान्च

अन्याओ खटी भरीक्के ऊपाया डूपाक्के चूनाऊटीऊ रुपाइ लेमो ले । नेपालाइ ईसई वीसायाइ सम्बईठानीक् वहस डेहाइ मीलाम जीमो ले । सम्बईठानीक् स्वारुप याबा बेवासठाइ डूचीस्च रेघाकूइ सम्बन्दाइ ड गेरके बाहीक् सम्वीढान मेल्लाना काट सामाढन माहालेमो ऊटीनखेर सामाढनलाक् आहल्के काट पछ्या मट्टई छान्के ह्योक्ले डेच वाटाइ ड गेरके जरुली ले ।

मूक्कट घीचाट १ मान्या

आडीबासी जनाजाटी वारीआइ काट पट्ट डेखीन डूखा र मखाट्च मुड्डा डेच होसेकूइ मान्या आले । ढलीइ लोयाट्को गोस्यारी लोयाटो रुपाइ लेचई ईसे खास् रुपाइ जेस्च ले । मान्याइ ईटीहाँसोक् ब्याख्या, मानवसासटीरीय र गूईयाँओ पछ्याको, कानूनी आढार (लीस अनुसार अलक् अलक्) र सम्बन्धीट जोलीकूइ मेल्लाऊना मान्या ढीन्च पछ्याको मोलम ले ।

मामूलीआइ: आडीबासी जनाजाटी डेच डाककई कूसई खास् छेट्टरो माऊलीक वासीन्डा याबा चाहॉट्टइ कराइच याबा पट्टके हूपम डूच जातीया जोलीको राहाके याबा सम्बन्धीट लीस/छेट्टरो रेघा खास्के भन्डा पहीला हूँडा होसे ठगनाइ डूच याबा डूके जाट्म राहाच वासीन्डाके जनाडीक्ले । ईसे वाट्के ऊपनीबेसो ईटीहाँस बूचो हट कराइच माटराइ जनसख्यो वसीही सारीस्चो अमेरीका र अस्टेरीलीया ढीन्च लीसो मेहोराइ ठपना जाट्के ढलीइ ऊसोरो छान्ले । हटई ईचे कूसई लीसो सासन बेवस्ठो फेसठईइ भॉचो खान्म सढई फीच बन छेट्टरा ढीन्च ठगनाइ फूक्काफाल रुपाइ याबा एकलकाठया रुपाइ डूम राहाच भर्मीके र जनाडीक्ले । ईचेओ फाट् मन्हुयाइ ही र आले डेनाइ होसे भर्मीई मेल्लाऊ अलक्कई मोई ढूट, रेवास हट गूईयाँओ/गूमसठाऊ मेल्लाऊ गुनकोके कमटीआइ अडीकूजा माटराइ डेहाइ र डामूना डूके परीस्ले डेहाँ होसेको ओलीमट्टई लेचो लीसो जनस्ख्या र पट्टके जूमो डूच रेवास डेखीन् चेट्टार रेघा सम्म भाहाके परीस्ले । आस्काट् कराइच पछ्या डेचो होसेकोई मेल्लाके आडीबासी जनाजाटीऊ रुपाइ होसे चीन्डीटाक जाट्चो छान्के परीस्ले याबा/र अरु जोलीकोई होसेके मानडीक्च छान्के परीस्ले ।

ईसे मान्याइ चेट्टार माखाट्च खनूइ पछ्याको र ले । ढेनाम रीक्च जम्मई मन्हुयाइ ओल्याक् र चेट्टार भर्मी याबा जोलीई मेल्लाके आडीबासी जनाजाटीऊ मालोक्के ह्योक्ले याबा सरखार, ठरठराऊ गूमसठा याबा गून्याहाकोई र होटा मालोक्के ह्योक्ले । मेल्लाखाटो याबा एकलकाठया चीन्डीटाक् गोस्यारी चीन्डीटाक् डेखीन् अर्कई छान्के ह्योक्ले । ईसे बाहीक्, ईटीहाँसो फेरी रीक्के ठाल्के भन्डा अघेर हूँडा भर्मीकोई काट् आस्काटो भा टकनीइ पूनूहूँक्के, होस्के ऊपनीबेस खास्के र होलाइ वसीही सारीस्के जाट्म ले, होटा छान्नाइ आडीबासी र आडीबासी माहालेचो, माऊलीक वासीन्डा याबा ऊपनीबेस खास्चोको माज्भाइ फाराक भाक्के बूड्ढीआइ भर परीस्च बाट् र आले । डेहाँइरा आडीबासी जनाजाटीऊ चीन्डीटाक् हट लोयाट् वारीआइ छीनीइ कराइच चेट लेचो डीन्ले । ईसे चेटई गूईयाँके मनीटो वाटी डीहीके हट पट्टलाक कराइच मनखासम आरमीट्च पट्टी चोहाँकम ले ।

पेलीसीया सरम गूमसठा बाडाका सन्ही १६९ ओ मान्या लख ईस्याइ रीक्च लोयाट् माकाइ याहाच हकाइ लईडीस् ले : (१) लीसो समूडायो आस्काट् बर्गा डेखीन् अलक्कई गूईयाँओ, रेवासो हट हील्चो आवसठा लेचो, र जम्मई याबा अडीकूजाक् रुपाइ मेल्लोना रोस् याबा छ्याप याबा खास् कानून याबा नीयमईइ छ्याक्च लेगाट् लेचो आडीबासी जनजाटी, र (२) जूचो याबा ओपनीवेसीकरन याबा चाहाँ लेचो लीसो रेघा नीठ्यान जाट्च समेहाइ होसे छेट्टराइ खयाकईइ हूँडा आडीबासीओ रुपाइ डूमई राहच मान्डीक्च र पट्टको याबा अडीकूजा मेल्लोऊ गूईयाँ, रेवास, हील्सो हटई राजनीटीक् छ्याप कायम जाट्म राहच भर्मीको । ईसे बाहीक्, पेलीसीया सरम गूमसठा बाडाका सन्ही लम्बर १६९ ए होसे बाडाका सन्हीऊ बेवासठाई समेट्डीक्च जोलीओ नीठ्यानो बाटी आडीबासीओ रुपाइ मेनो चीन्डीटाकके मूक्कर मान्ह्याइ (काट् मट्टई खास् टट्वा रुपाइ डेहाँइ माहाले) मन्डीक्म ले ।

नेपालो आडीबासी जनाजाटी

लीसो भर्मी हील्च-२०५८ ओ अनुसार नेपालो जम्मा भर्मीओ संख्यो (होस् बेलाइ नीस करोड २७ लाख छ्यूक्म लेचो टर चाहाँ अनुमानाइ नीस करोड ८० लाख) ३६.३१ परटीसट् आडीबासी भर्मीओ संख्या (आडीबासी जनजाटीऊ रुपाइ चीनडीक्म) ले । नेपालो जम्मा ७५ जील्ला मड्हे २७ जील्लाइ आडीबासी भर्मीओ सड्खे जूमो ले । आडीबासी जनजाटी सोट्च मेलीस्या परटीसठान आईन -२०५८ सेटाक्म नेपालाइ ठरठराऊ ५९ आडीबासी जनजाटीओ चीन्डीटाक्म हटई होसेकोके मनीटा याहाके जाट्मले । होसे आईन अनुसार, “आडीबासी/जनाजाटी डेचो मेल्लोऊ मोई हूट् र केस्म राहच छ्याप हीन्च रोस, अलक्कई रेवासो चीनडीटाक्, अलक्कई गूईयाँओ खास्मा ड रीक्च याबा मारीक्च ईटीहाँस लेचो जाटी याबा समूडायके समभाडीसके परीस्ले ।” होसे मड्हे बूली आडीबासी जनाजाटीऊ (मगर, ठारु, टामाइ ड नेवार) भर्मीओ सड्ख्या करीब १० लाख हूँडा ३६ लाखो बीचाइ, वाँ सामूडायो भर्मीओ सड्ख्या काट् लाख हूँडा १० लाखो बीचाइले डेहाँइ कूडीक्लख समूडायो भर्मीओ सड्ख्या काट् हजार डेखीन् ठोरई डीन्चीस्ले । ईसे आईनो आनूसूचीआइ ५९ आडीबासी जनाजाटीऊ आर्मीन रीक्म मोलक्म ले ।

हीमाल

१. बार्ग गाउँले	७. ल्होमी (सीड्साबा)	१३. ठकाली
२. भोट्या	८. ल्होपा	१४. ठूडाम
३. ब्यासी	९. मारफाली ठकाली	१५. सोम गाउँले ठकाली
४. छाईरोटन	१०. मूगाली	१६. टोपकोगोला
५. डोलपो	११. सीयार	१७. शेर्पा
६. लारक्या	१२. टाइवे	१८. बालूइ

पहाड

१. वनकरीया	९. हायू	१७. नेवार
२. बराम	१०. ह्योलमो	१८. पाहारी
३. भूजेल/घरटी	११. जीरेल	१९. राई
४. चेपाङ्	१२. कूसवाडीया	२०. सूनूवार
५. छान्त्याल	१३. कूसूनडा	२१. सुरेल
६. डूरा	१४. लेप्चा	२२. टामाङ्
७. फीरी	१५. लीम्बू	२३. ठामी
८. गुरुङ्	१६. मगर	२४. याक्खा

श्रीटीटी मढेस

१. वोद्या	४. कृमाल	७. राऊटे
२. डनूवार	५. माभी	
३. डराई	६. राजी	

टशई

१. ढानूक	५. कीसान	९. टाजपूरीया
२. ढीमाल	६. मेच्या	१०. ठारु
३. गनुगाई	७. राजबड्डीसी (कोच्या)	
४. भाँगाड	८. सटार/(सन्ठाल)	

लीसो ओसट्टटो डाँजोआङ् नेपालो ढलीङ् सङ्खयो आडीबासी जनाजाटी हीलचो हट अरु बीकास टानाकच आङ्को डोसनाङ् नून्लाक् परीसम् ले । टाऊल्डीकच टट्ठ्याङ्का अनूसार आढा भन्डरा ढलीङ् आडीबासी भरमीओ सङ्खया डूखो रेघा माकपट्टी ले । खासच रुपाङ् नई भाकच, राजनीटीक अघीट्यारीआङ्, पाहाली, डऊँडीसके ड रोजगारीओ माऊका हट बल्लीओ छान्ठाङ् हट मालेठाङ् जाटम् आडीबासी जनटो डूख लोट्म डूके छान्च हटई अभई लूप्चीसम् ले । राजनीटी अघीट्यारीओ मेहोराङ् आडीबासी जनजाटीको माछूसचको डेखीन् ढेमाङ् टर आस्काट् जाटीओ जोली डेखीन् माकाङ् लेमो ले ।

नेपालो आडीबासी जनजाटीको मूख्या रुपाङ् लाङ्घाङ् डूच जाटले ड पहीला लम्बाराङ् केसम् राहच छयाप ढीन्च खेटीआङ् लाईडीसम् ले । चाहौं र नेपालो ढलीङ् आडीबासी जनजाटीई खायाकूङ् काम नई लामो ले । ढलीङ्कोई च खायाकूङ् ढीन्च खेटीआङ् मोलम लेल्याकरा स्याटाकके ड ढन्डो वाटाङ् ईलूङ् ५९ गोटा आडीबासी जनजाटी बीच ढलीङ् माखाट्च डीन्ले । होसेको सहर हूँडा लाङ्घा सम्म पीङ्म ले डेभ्याङ् चेकटार सीखारी हट डुल्लिसम् हवाच जीवाक् वीट्डीमो ले र खायाकईङ् केसम्

राहच स्ववारुपो स्याटाकच डेखीन् भारी बूचो, बेपार जाट्च हट गलईचा जाहाच कामाड् र होसेकूड् मोल्चीस्म डीन्ले ।

पेलीसिया मन्ढ्याड्को

आडीबासी जनजाटी बाडाका सन्ढी - १९८९ (नं.१६९) के २० गोटा लीसई मनीटा याहामो भ्याट्म ले । ईचे भाऊ लोयाट, परकीरीटीक् साढन सोरोटाड् हूट, स्वासठ्या, पाहाली, बेवासायीक् पाहाकच, रोजगारीओ ईसठीटीको हट पेलीसीयाड् डूपके जाट्मो कराड्च बीसाया समेटडीम ले । मूख्या बीचार को सल्लाह, टूमचीस्मा ड मेल्लाना बन्डावसट आले । आडीबासी जनजाटीकोकठ खाट्च नीठ्यानो मेसोआड् जम्मई टहाड् होसेकूड् पूरा टूमचीस्मा लेचो पक्का पक्की जाट्के हट होसेकोकठ सल्लाह जाट्के सरखारो काम ईचे ग्योहोमो जाट्म ले ।

ईसे बाडाका सन्ढीऊ कूडीकलख वेवसठई सरखारो बाटी डायीट्चको ग्योहोके जाट्म ले डेभ्याड् आडीबासी जनजाटीकूड् लोयाट् जोगाडीकम ले । आडीबासी जनजाटीऊ लोयाट् जोगार याहाके हट होसेकूड् पट्यारके मनीटा पक्का जाट्के खाटाकच र सेहेच कडमो जोहो होलाड् लेच जनटो टूमचीस्म मईड् जाट्के जीम्मारी सरखार टक्नीड् छान्ले ।

मेल्लो जीवाक, वीस्वास, गूमसठा हटई अद्याट्मीक् भलो हट होसेकूड् अहीनाड् लेचो यावा होसेकोई अरु कीसीमईड् बाहीकम राहच जीमीन टक्नीड् परभाव पारीकके बीकास जाट्नाड् राहच बीसायाड् नीठ्यान मेल्लाना चाहीडीसच अनुसार जाट्के लोयाट् आडीबासी जनजाटीके छान्ले । मेल्लो हील्चो, गूर्योओ हट रेवासो बीकास टक्नीड् ह्योकटार आड्कलडीम जाट्के लोयाट् र होसेकोके छान्ले । ईसे बाहीक, होसेकोके छ्याड्ग रुपाड् परभाव पारीकच लीसो हट छेटीरीय बीकास योजना हट कार्याकरमकूड् बन्डवसट वेवहाराड् राकके हट सेहच मासेहच जापच मेसोआड् टूमचीस्के लोयाट् र होसेकोके छान्ले ।

सन् २००७ आड् सयूकट रासट सड्धीय बाडाका साभाईड् आडीबासी जनजाटीऊ लोयाट् सम्वन्ही सयूकट रासट सड्धीय घोसनापट्टरा पास जाट्म सयूकट रासट सड्घई सन्सार भरीऊ आडीबासी जनजाटीकूड् लोयाट् डीनाकके र जोगार याहाके मेहोराड् पट्ट भराड् बाडाको पाईला केट्म ले । बाड्हे मालेचो होसे सेटाकच ठूरी आडीबासी जनजाटीकूड् मेल्लखाटो हट जोलीओ लोयाट्को डेमो ढलीड् मन कराकमो पेलीसीया सरम सड्गठनो बाडाको सन्ढी लम्वर १६९ डेखीन् ढलीड् रुपाड् अधेर वड्डीस्म ले । सेटाकच ठूरी हट बाडाका सन्ढी लम्वर १६९ ओ वेवसटाको काट् आस्काट् कठ खाट्च हट कठकठा लाईडीकके ह्योकच खन्नुड् ले । मेल्लो वेवसटाकूड् वेवहाराड् राकके बाटी डूस जाट्के सम्वन्ढाड् सेटाकच ठूरीए सयूकट रासट सड्धीय नीकायकूड् खास् जाट्च कामो बन्डोवसट जाट्म ले । खास् जाट्म, ईसे मेहोराड् पेलीसीया सरम सड्गठनो कराड्च भूमीका लेमो ले ।

पेलीसीया सरम सड्गठनो बाडाका सन्ढीई “आट्म नीठ्यान” डाक् होलाड् मारीक्ल्या र नूनीऊड् सयूकट रासट सड्धीय बाडाकासाभो सेटाकच ठूरी ईसे बाटाड् वेससरी छ्याड्ग ले । ईचेओ ढारा सोमाड् रीकके जाट्मो ले-“आडीबासी जनजाटीकोके आट्म नीठ्यानो लोयाट् ले । होसेको मेल्लऊ

राजनीटीक सम्पाएओ नीट्यान फूक्काफाल रुपाइ जाटले ड मेल्लुऊ हीलचओ, गूर्इयाँओ हट रेवासो वीकासो बाटी फूक्काफालकठ ढानडास्के जाटले ।" सेटाक्च ठूरीआइ अघेरलाक् रीक्च आन्सार सयूकट रास्ट सङ्घो बाडाठूरी ऊल्टयाक् कूसई र कीरीयाकलापाइ सू डेनाइ र मोलके हयोक्के मट्लब ईचेई बूचो रुपाइ ईचयो भाँट खास्के डेहाँइ जाटके माखाट्ले । भ्ना टकनीइ लोयाट् हट फूक्काफाल लीसकूइ छेट्टीरीओ माभाट्च याबा राजनीटीक् काजूटके भाक्के याबा बीगारीक्के कूसई र काम जाटके लोयाट् याबा मीनाहाँ सोकाक्के ईचे महेके बाट ईलाइ छ्याइग रुपाइ डेमो ले ।

नेपालाड चहाँलेचो कानूनी हट नीटीओ आँचा

छेलेसू लेसाइ नेपाली गूर्इयाँओ ढलीइ जाटीओ हटई ढलीइ रेवासो चलीट्टरा हट राजनीटीक् ठगनडीसच हटई गूर्इयाँओ परगटीओ बाटी ईसे ढलीइ रुपके मनीटा जाटके परीस्के खाँचो पट्टीओ मनीटा वड्डीस्के ठाल्मो ले । सरखारई ढलीइ खाँचो लेच कानूनी हट नीटीओ डसटावेजाइ आडीबासी जनजाटीकूइ लोयाट् हट आवस्याकटाकूइ खास् मेसोकोके मोलक्च जाट्मो ले । ईचयो ऊडाहरनकूइ रुपाइ समबईहानीक् कानून हट खास् कानूनो हटई सरखारो मुख्या योजना खास्च सम्वन्धी डसटावेजकोआइ जाट्च बाट्कोके लाके हयोक्ले ।

नवौं बाँ लेसया योजना (बी.स. २०४८- बी.स. २०५३) हूँडा नेपाल सरखारे आडीबासी जनजाटीको सोचोके जम्मई रुपाइ मनीटा याहाके ठाल्च डाँचीस्ले । होसे नूनीऊ योजनाकोआइ आडीबासी जनजाटीकूइ पट्टलाक् वीकास हट सोटके बाटी सरखारे वड्डीस्म माटराइ जमानको मोलक्म आल्के ठाला । खास् जाट्म ठारु आडीबासीकोके फेसाकम लेचो कमईया छ्यापके सरखारे २०५७ लेस् साउन २ गट्या नीमाँस जाटाका । ईसठानीय स्वयाट्टा सासन आईन - २०५५ नई नीरवाचीट् ईठानीय नीकायकोआइ आडीबासी जनजाटीकूइ बाटी खास् जोगारो वेवसठा जाटा । अरु छेट्टरओ डाँजोआइ ईसठानीय नीकायकोआइ आडीबासी जनजाटीकूइ मोलक्च ढलीइ रुपाइ घाँचो (२९ परटीसट) लेमो ल्या (टर ईसठानीय नीकायकोके २०५९ लेस् आसार ३१ गट्या बीघटन जाट्मो ल्या) ।

आडीबासी/जनजाटी सोट्च मेलीसया परटीसठानो ठपना २०५८ लेसाइ छाना । आडीबासी जनजाटीकूइ सोट्च हट बल्लियो जाटाक्च ऊड्डेसया खाटा ठपना जाट्च आडीबासी/जनजाटी सोट्च मेलीसया परटीसठान काट् मेल्लुकाकट लेच सरकारी नीकाय आले । ५५ गोटा जील्लाइ आडीबासी/जनजाटी कठ राहच कारयाकरमको आँस्के बाटी जील्ला ईसटरीय ईकाईको ठपना जाट्ठाइ ईचयो कीरीकलाप ठोन्म ले । होसे ईकाईए जील्ला वीकास समीटीकठो खेरप डूसाइ काम जाट्के परीसओला टर होसे नीकाय २०५९ लेस् हूँडा माकेस्च छानम भेट्चो बाट् डेनामाइ न डेमो भेट्म ले । आडीबासी जनजाटी सोट्च मेलीसया परटीसठानो माकाइ रीक्म याहाच ऊड्डेसयाको ले :

- » कारयाकरमको बन्डाबसट र वेवहाराइ राक्च जाट्मो आडीबासी/जनजाटीऊ पट्ट ठोक लोडाक्के फईलाडीक्के,
- » आडीबासी/जनजाटीऊ ढूट, लीपी, रेवास, सहीट्या, कहरू हट ईटीहाँस्के जोगार ड फईलाडीक्के,

- » आडीबासी जनजातीक खयाकईइ हूँडा केसम राहच ग्यान, पाहा हट टरीकाके जोगार उ फईलाडीकके,
- » ठरठराऊ आडीबासी/जनजातीक जाटजाटी हट सम्परडाए वीच जापच सम्बन्ड, सेहचभाव र खाटच ठीटी डामो लीसो पट्ट जोकचाइ वीकासो मूल जोडाइ आडीबासी जनजातीक टूमचीसमके फईलाडीकके,

हालू लेसाइ ढलीइ मासरखारी गूमसठा हट जीकीर जाटच जोली उ डाँहान्मो ले । ५९ गोटा आडीबासी जनजातीक अधीट्यारी जाटच छाटा गूमसठा नेपाल जनजाती बाडाको गूमसठा आडीबासी समुदायकोके सोटके हट बललीओ जाताकचलाक काम जाटम ले ।

पूचओ भर्मार हट २०६३ लेस् बईसाकाइ नीसरा जन-अन्डोलनो जूच नूनीइ ईसे मेसो ठप गरेचो बनडीसा । पेलेसीया सरम सड्गठनो बाडाका सन्ढी नं. १६९ (सन् २००७ सेप्टेम्बराइ मनीटा याहाच) ओ बाहीक नेपाले आडीबासी समुदायको हट होसेकूइ गीरराहकूइ लोयाट जोगार जाटके अरु चेकटार पेलेसीया साँचा र मान्डीकके जाता । नेपाल सन्ढी आईन - २०४७ ओ द्वारा ९ ओ अनुसार सन्ढीकूइ पराबढनको नेपालाइ कानून टाडीकनई बाड्डे जाटच ले । मनीटा याहाच सन्ढीओ पराबढनको भीटीरीऊँ कानूनो पराबढनकठ गज्याहा डेहाँक गज्याहचो टोक सम्म भीटीरीऊँ कानून काम मलाईडीसच मान्डीकचीस ले । हेमाइ याहाच वेवसठा अनुसार सन्ढीऊँओ पराबढन् नेपालो कानूनो रुपाइ न लाईडीसच छन्ले ।

होसे परगटी सम्बईदानीक टहाइ र डाँहाइमो ले उ होसे मेहोराइ ईचे मीघ्या सम्वीढान हट चाँहाक सम्वीढानसाभा केट्टाइ मूककर सीढान्टाकोआइ र पीडीहीके डीन्मो ले । २०४७ लेसाओ सम्वीढानाइ नेपालके ढलीइ जाती, ढलीइ ढूटो हट ढलीइ रेवासीक लीसो रुपाइ सेटाकच जाटमो लेआ उनाइ र चाहॉक उ कूडीकच सम्बईदानीक पराबढन् (हीनूड अढीलीस, सर्खारी ढूटो रुपाइ नेपाली) को आडीबासी जनजाती मजाकम भाकचटोको रुपाइ लामो लेआ डेहाँइ वेवहाराइ राकच साँचा हट लीसो जाटके काम पक्का पक्की जाटचीसम मालेआ ।

नेपालो मीघ्या सम्वीढान - २०६३ ई आडीबासी/जनजातीओ लोयाटो मेसोआइ नूहूचो समेओ डाजोआइ नीककई मन कराइच वेवसठा जाटम ले । कूडीक आडीबासी जोलीओ लोटच समेह हूँडा डीहीके पूरा जाटम नेपालके ढरमए माछ्याकच गनालीसो रुपाइ घोसना जाटके बाहीक ईचे लीसो जम्मई साँगाइ नई बोरोबोर मोलकच नीटी र लाम ले । माऊलीक हक कठ राहच भाको द्वारा २१ आइ गूईयाँओ नूयाँओ हकके समेटडीमो ले र ईचे आडीबासी जनजाती हट अरुकोके बोरोबोर मोलकच सीढान्टा ओढाराइ लीसो साँगाइ टूमचीसके हक याहाम ले । लीसो काम, टानाकच सीढान्टाको हट नीटीको सम्बन्ढी भाकाइ लीसो लीस साँगो जम्मई अड्गाइ आडीबासी जनजाती हट अरु जम्मईके बोरोबोर मोलकचओ ओढाराइ टूमाकके लीसो जाटच काम (द्वारा ३३ (घ१)) र पाहाली, स्वसट्या, डूके, जेके डीन्के उ काजूसके डीन्ठाइ नीस्चीट समेहओ बाटी जोगारो वेवसठा जाटम हील्सा हट गूईयाँओ रुपाइ नूनलाक परीसच आडीबासी जनजातीक सोचो जाटके नीटीओ हटई खाटचटोक भाकचओ ओढाराइ खास् वेवसठा जाटके नीटी डेमो ले (द्वारा ३५ (१०), (१४)) । ईटा जाटमना, द्वारा १४४ (४क) आइ सेनाइ आडीबासी जनजाती हट अरुको पीडीहीके बोरोबोर उ मोलकचीसमओ सीढान्टा ओढाराइ कानूनाइ वेवसठा जाटम पक्का पक्की जाटचीसके वेवसठा जाटचीसम ले ।

सम्बीढानसाभा मेल्लना ड आडीबासी जनजाटीओ पूरा अधीट्यारी डीन्चओ आढाराड् जोरन जाट्चीसम् ले । राजनईटीक् डलकोई ऊमेड्वार छान्डीकनाड् मोलक्चीसच् सीढान्टाके ओस्के परीसले र राजनईटीक् डलकोई ऊमेड्वारको सूचीकीरीट् जाट्नाड् चूनाबो कानूनाड् वेवसठा लेचो टोक् आडीबासी जनजाटी हट अरुकूड् बोरोबर मोलक्चीसच पर्टीनीढीट्व पक्का जाट्के परीसच वेवसठा मीघ्या सम्बीढाने जाट्मो ले (ढारा ६३) । मन्टरी परीसटे नीरवाचीट् माछान्च २६ जना सभासडो मनोनयन् जाट्नाड् चूनाबाड् अधीट्यारी छान्के माहयोक्च आडीबासी जनजाटी मड्ढेईड् मनोनयन् जाट्के परीसच करटव्वे र ग्योहोके जाट्म ले । होचे जाट्म सम्बीढानसाभो ६०१ जाना गीरराह मड्ढे ईच्यो साभामूख् ढरी करीप २१८ जाना आडीबासी जनजाटीईड् परीसम् ले ।

मीघ्या सम्बीढाने मीनाम सम्बीढानो मस्योडा टयार जाट्नाड् सम्बीढानसाभाए मन्डीकके परीसच चेकटार मूक्कर सीढान्टाको ड नीट्यान् जाट्म ले । ईचे आडीबासी जनजाटीको हट अरुकूड् स्वयट्ट परडेसो जाकमाके मनडीकम् नेपालके गुमसठाऊ लोकटन्टरीक् गनटन्टरया लीसो रुपाड् सेटाकच जाट्म ले । मीघ्या सम्बीढाने अगडी डेनाड् लख नेपालो सर्वभोमीकटा, काजूट ड माभाट्चीसचके बललीयो डामो स्वयट्ट परडेसकूड् रेघा, सड्ख्या, आरमीन् ड स्वयट्ट परान्टाकूड् साँगो बाहीक् लोयाट् ड साढनसोरोटो पूड्के सम्बीढानसाभाईड् जाट्चीसचले (ढारा १३८ (१ क) ।

जीटीक

मीनाम सम्बीढानो खेस्रा टयार जाट्च सूराड् आडीबासी जनजाटीकूड् लोयाट् पक्का जाट्के बाटी कराड्च बाट्चीट् छान्के जरुली ले । पेलीसीया भरमीओ लोयाट् कानून हट अरु जोरीसच पेलीसीया मन्ढ्याड्कोईड् चोहाँक्च लाके ड हूडीकना कराड्च खाँचो ले । सम्बीढानाड् रीक्च लख वेवाहाराड् ज लोयाट् भूजाडीकके आडीबासी जनजाटीको गेरके हयोक्के खाट्च समयन्टरो बाटी सम्बईढानीक् परावढनो वेवसठा जाट्के बाटी खूलून्ढूर ढान्डासके जरुली पट्ट डेखीन् कराड्च पछ्या आले । ओँस्के बाटी, मीनाम सम्बीढाने चेकटार मूख्य लोयाट्को ठपना जाट्च बाहीक् होसेकूड् वेवहाराड् राक्च सम्बन्ढाड् घेल्लीकके जीममारीढरीओ काट् खास् नीकायो वेवसठा ड जाट्के हयोक्ले । चेकटार लीसे मेल्लनाओ आडीबासी समूडायकोके सम्बीढानो अनूसूचीआड्ना रीक्के ड जाट्म ले (ओँस्के बाटी, भाराटो 'सूचीकीरीट् आडीबासीको') ।

कूडीड्च अवसठाड् ड, आडीबासी जोलीकूड् राहाके हयोक्च पट्ट गुनासाओ खाटाक्च हट होसेकूड् पट्ट आसाकओ डाक्च सम्बीढान मेल्लई न आजाटई डेमो आसाक् जाट्के डेहाँड् माछान्ले । आडीबासी जनजाटीकूड् लोयाट्लाकूड् जमान सम्बीढानाड् मट्टई सीमीट् माछान्म होचयो वेवहाराड् पक्का जाट्के बाटी कानूनको, नीटीको हट खाट्च सरखारी हीलचओ डूस याहाच कार्याकरमकोआड् ड फोस्के जरुली ले । गोस्यारी हट डूसो माह्यामईड् मंट माखट्चको सूल्भडीकके बाटी मीलामको ड्पाकके हयोका डेहाँड् मट्टई लीस हट आडीबासी जनजाटीको माभाड् डीभोरो, माहोयोचो हट ग्योहोचो खन्नुड् सम्बन्ढ वीकास छान्के हयोक्ले ।

ग्याचीस् - छ्योट् चाटे

सम्बिठान्सभाओ गीरराहको हट जाक्च पट्ट भरमीके सम्बिठान् खास्च मेसोआड छान्के न परीस्च वारच याटाक्के नई ईसे ग्याचीस छ्योटओ सूर आले । ईसे येलचको सम्बईठानीक मीफालवारे कूई र कीसीमई अघेर न टऊलडीच बिचारे रोकच वा बाट् डाच वा डेकेपाच मीमन् माहाँले । ईसे छ्योट् सड्यूकटा रास्टसङ्घीय वीकास् कारयकरम् (यूएनडीपी) ओ “नेपालाड पट्टको कठ मोल्म सम्बिठान् खास्के बाटी डूस्के (एसपीसीवीएन) परीयोजनाऊ समन्व्याड नेपाली हट बहिरा लीसूड सम्बिठान वारचकूड गोस्याहारी ढान्डासचओ मीफाल आले ।

ईसे कीटापकोके चेक सेहटाक्के कुटछानार हट मीनू कूरा डाके बाटी खास् ग्वाहरीक्के जाट्चीस्ले । ढलीड भन्डारा ढलीड सेटाक्के (वाराक्के) वाड्डे लच मीग्योहए छलफलके सूहाँक्के ईसे येलचको चेतके ह्योका डेहाड नई मानड लाच सुर डीन्च छान्चीस्ले । डीन्च टीपनीको ओँस्म ईसे मार्च कीटापकूड मीनाम हटई अरू छ्योट् टयार जाट्के ह्योक्चीस्ले ।

ईसे छ्योट्के नेपालओ चेट्ठार मुख्य लीसो ढूटकोआड लेट्च मेहोराड ढेमूड सेहच टहड जाट्म डाके हट खेरेपूड ढूटओ ढलीड सङ्ख्यए वारच खाट्च डाक् बाठीक्के कूटा जाट्म छान्ले ढान्डास्के जाट्मले । डाकओ मीचीही ज्योरच हट खाट्च चलन वारे ठरठराऊ ढूटओ गूमसठाकूड मीघयाड नूनीड छलफल हट मीलाम घोमो वाट्को छान्के असाक् छान्के ह्योक्ले । सम्बईठानीक सम्बाड् केन्डरूड ओँट होडीन्च मीलाम घोमो छान्च वाट्कोके कूसई र टरीकई छाय्ङ्ग पारीक्के माहाँले होसे ढूटकोके र मोल्मो ईसे ढान्डासड मोल्चीस्च र डूप्चऊ ढलीड डेनाड ढलीड लोडाके आले । लीसाड सम्बिठान् खास्चकठ वाट् खाट्च वीषय वसूट् वारे सम्बईठानीक सम्बाड् केन्डरूड टयार जाट्के पाच छ्योट् खट्म परीस्च वाहस्को काट छीस् ईसे मार्च कीटाप आले ।

सभासङ्को हटई ईसे बीषय बस्तूआड चासो डाच पट्ट भरमीकोके मूख्य सम्वईदानीक बीचार हट मूडडाकोआड मोलोकके ईसे छयोद् खट्म छीऊच येलचऊ सूर आले । छयोद् भीटीरीआड काट काटर कीटाप नेपालाड डाक् मूख्य हूटको (नेपाली, मईठीली, भोजपूरी, ठारू, मगर, टामाड, नेवार) र अङ्गोरेजी हूटाड डीन्ले । ईसे परीसूच बाहसूको सेके ड डीनाकूचले हटई ईसेकोके अनलाईन नाड र डामोले ।

पहीलो चरनाड ईसे येलू छयोटाड मोलोकू बीसया बस्तूको ईटा ले : लीस र ठरूम, नेपालाड सङ्घीयटा, आढारभूट भरमीयो लोयाट, आडीबासी जनजाटीओ लोयाट, अल्पसङ्ख्यककूड लोयाट, सरखारऊ परनालीको, फूकका फाल नयाँपालीका, ईसठानीय सवायट्ट सासन, बीभीडटा र सामाजीक समावेसीकरन, सहभागीतामूलक सम्वीढान खासूच मेसो ।

सम्वईदानीक सम्वान् केन्द्रा

सोम आँटी, अलूफावेटा कम्पेलेक्स, मीनाम बानेसोर, काठमाडओ

टेलीफोन नं. ९७७-१-४७८५४६६/४७८५४८६/४७८५९९८

ई-मेल : info@ccd.org.np

वेबसाइट : www.ccd.org.np

